

POSTANOWIENIE

27 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 27 marca 2025 r. w Warszawie
zażalenia L. N.

na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 22 maja 2024 r., V ACa 355/22,
w sprawie z powództwa L. N.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,

**oddala zażalenie i pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Powódka L. N. pozwem z 31 marca 2020 r. domagała się zasądzenia od pozwanego Banku spółki akcyjnej w W. 34 165,76 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 18 grudnia 2019 r. do dnia zapłaty tytułem zwrotu świadczeń spełnionych przez nią w okresie od 21 września 2009 r. do 21 października 2019 r. na podstawie umowy o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „[...]” waloryzowany kursem CHF zawartej 2 września 2008 r. z uwagi na jej nieważność, ustalenia nieistnienia pomiędzy stronami stosunku prawnego wynikającego z umowy o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „[...]” waloryzowany kursem CHF zawartej 2 września 2008 r., ewentualnie zasądzenia od pozwanego Banku spółki akcyjnej w

W. 34 165,76 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 18 grudnia 2019 r. do dnia zapłaty tytułem zwrotu nienależnych świadczeń spełnionych przez nią na rzecz pozwanego w okresie od 21 września 2009 r. do 21 października 2019 r. wynikających ze spełniania rat kredytu w wysokości wyższej, niż należna po wyeliminowaniu z ww. umowy niedozwolonych postanowień stanowiących klauzulę indeksacji kredytu kursem franka szwajcarskiego.

Wyrokiem z 17 lutego 2022 r. Sąd Okręgowy w Rybniku: ustalił nieistnienie pomiędzy stronami stosunku prawnego wynikającego z umowy o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „[...]” waloryzowany kursem CHF zawartej 2 września 2008 r. pomiędzy L. N. a Bank SA z siedzibą w W. (pkt 1); zasądził od pozwanego na rzecz powódki 83 487,36 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od 14 października 2020 r. do dnia zapłaty (pkt 2); w pozostałym zakresie powództwo oddalił (pkt 3); orzekł o kosztach procesu (pkt 4).

Uwzględniając apelację pozwanego wyrokiem z 22 maja 2024 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach uchylił zaskarżone orzeczenie, zniósł postępowanie przed Sądem Okręgowym w Rybniku poczynsz od rozprawy z 3 lutego 2022 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd drugiej instancji podzielił zarzuty apelującego banku w zakresie naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 193 § 2¹ i 3 k.p.c. w zw. z art. 192 k.p.c. oraz art. 132 § 1 i § 1¹ k.p.c. co spowodowało, że zaskarżony wyrok został wydany w warunkach nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c., a to uzasadniało zastosowanie art. 386 § 2 k.p.c.

Wskazał, że Sąd pierwszej instancji orzekł o żądaniu pozwu w postaci zmodyfikowanej pismem procesowym powódki z 2 marca 2021 r., które wpłynęło do Sądu Rejonowego w Jastrzębiu-Zdroju 8 marca 2021 r.

Przywołanym pismem powódka zmieniła pierwotne żądanie pozwu, którym dochodziła zapłaty 34 165,76 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od 18 grudnia 2019 r. oraz kosztów procesu. Zmodyfikowane żądanie pozwu obejmowało pierwotne żądanie pozwu, jako żądanie ewentualne natomiast powództwem głównym powódka domagała się: - zasądzenia od pozwanego banku

na rzecz powódki 83 487,36 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 18 grudnia 2019 r. tytułem świadczeń spełnionych w okresie od 21 września 2009 r. do 21 października 2019 na podstawie przywołanej powyżej umowy z 2 września 2009 r. z uwagi na jej nieważność oraz - ustalenia nieistnienia pomiędzy stronami stosunku prawnego wynikającego ze spornej umowy o kredyt hipoteczny.

Pismo procesowe powódki modyfikujące żądanie pozwu nie zostało doręczone pełnomocnikowi pozwanego, a wniesiona przez bank odpowiedź na pozew złożona została przed zmianą żądania pozwu. W konsekwencji, pozwany bank, wobec braku doręczenia jego pełnomocnikowi pisma rozszerzającego powództwo o nowe roszczenia zgłoszone jako żądania główne, został pozbawiony możliwości obrony swoich praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. Sąd Apelacyjny zauważył, że w sytuacji, gdy powódka wystąpiła do sądu z nowym roszczeniem zamiast poprzedniego jako zasadniczego, a nawet obok niego, skutki zmiany powództwa, o których mowa w art. 192 k.p.c., w tym zawisłość sporu w nowym kształcie mogły rozpocząć się dopiero z chwilą doręczenia pozwanemu pisma zawierającego zmianę, które odpowiadało przy tym wymaganiom pozwu (art. 193 § 2¹, § 1 i 3 k.p.c.).

W zażaleniu na powyższy wyrok powódka zarzuciła naruszenie art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że postępowanie przed Sądem pierwszej instancji dotknięte jest wadą nieważności, w związku z czym zachodziła konieczność uchylenia wyroku Sądu Okręgowego w całości, zniesienia postępowania i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

W odpowiedzi na zażalenie pozwany wniósł o jego oddalenie w całości oraz o zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji służy przeprowadzeniu kontroli wystąpienia ustawowych przesłanek uprawniających sąd odwoławczy do uchylenia zaskarżonego wyroku zamiast merytorycznego zakończenia sprawy. Przedmiotem oceny Sądu Najwyższego jest ewentualny błąd sądu drugiej instancji przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako

odpowiadającej - powołanej przez ten sąd, podstawie orzeczenia kasatoryjnego (zob. np. postanowienia SN: z 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13; z 11 maja 2022 r., III CZ 161/22 i z 16 maja 2023 r., III CZ 124/23).

W postępowaniu wywołanym wniesieniem zażalenia na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Sąd Najwyższy bada tylko, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy okoliczności są tymi, które w świetle art. 386 § 4 k.p.c. usprawiedliwiają wydanie orzeczenia kasatoryjnego, zamiast reformatoryjnego, i - w zależności od wyniku - albo oddała zażalenie, albo uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania (zob. np. postanowienia SN: z 26 września 2014 r., IV CZ 49/14; z 2 października 2014 r., IV CZ 54/14; z 31 stycznia 2018 r., I CZ 8/18; z 22 października 2020 r., IV CZ 63/20).

Jak wielokrotnie wyjaśniał Sąd Najwyższy do nieważności postępowania dochodzi wtedy, gdy strona wbrew swej woli zostaje faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części, jeżeli skutki tego uchybienia nie mogły być usunięte w dalszym toku procesu przed wydaniem w danej instancji merytorycznego orzeczenia. Pozbawienie strony możliwości obrony należy oceniać przez pryzmat konkretnych okoliczności sprawy i nie należy go wiązać wyłącznie z sytuacją całkowitego wyłączenia strony od udziału w postępowaniu. Przesłanką nieważności postępowania ze względu na pozbawienie strony (uczestnika postępowania) możliwości obrony swych praw jest wykazanie związku przyczynowego między naruszeniem przepisu prawa, a tym pozbawieniem, nieistotne jest natomiast, czy doszło do niego z czyjejkolwiek winy, oraz przez kogo prawo zostało naruszone, tj. czy było efektem działania sądu, strony przeciwnej, czy też osoby trzeciej (zob. wyrok SN z 25 czerwca 2015 r., V CSK 528/14, i postanowienie SN z 5 września 2023 r., III CZ 494/22).

W badanej sprawie nie budzi wątpliwości, że powódka w piśmie z 2 marca 2021 r. zmieniła żądanie pozwu. Pismo to powinno być doręczone pozwanemu z zachowaniem reguł z art. 132 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 193 § 2¹ i § 3 k.p.c., a zatem za pośrednictwem sądu, po skontrolovaniu, czy spełnia wymagania formalne (zob. uchwała siedmiu sędziów SN z 11 grudnia 2018 r., III CZP 31/18, OSNC 2019, nr 4,

poz. 35; uchwała SN z 21 stycznia 2016 r., III CZP 95/15, OSNC 2017, nr 1, poz. 7).

Dokonując oceny czy w konkretnych okolicznościach sprawy niedoręczenie pozwanemu odpisu pisma rozszerzającego powództwo pozbawiło go możliwości obrony swych praw wskazać należy, że z doręczeniem odpisu pozwu ustawa procesowa wiąże istotne skutki takie jak zawisłość sprawy, dopuszczalność wniesienia przez pozwanego pozwu wzajemnego oraz podmiotowa stabilizacja postępowania (art. 192 k.p.c.). Również prawo materialne wiąże z nim w określonych sytuacjach skutki prawne. W orzecznictwie przyjmuje się przykładowo, że doręczenie pozwu zastępuje wezwanie dłużnika do zapłaty i wiąże się z tym początek wymagalności roszczenia (art. 455 k.c.).

Zgodnie z art. 193 § 3 k.p.c., jeżeli powód występuje z nowym roszczeniem zamiast lub obok roszczenia pierwotnego, skutki przewidziane w art. 192 k.p.c. rozpoczynają się z chwilą, w której roszczenie to powód zgłosił na rozprawie w obecności pozwanego, w innych zaś wypadkach - z chwilą doręczenia pozwanemu pisma zawierającego zmianę i odpowiadającego wymaganiom pozwu. Oznacza to, że skutki rozszerzenia powództwa - poza ściśle określonymi wyjątkami - rozpoczynają się z chwilą doręczenia pozwanemu pisma zawierającego zmianę i odpowiadającego wymaganiom pozwu.

W razie niedoręczenia pozwu pozwanemu, zawiśnięcie sporu następuje z chwilą wdania się pozwanego w spór. Jeżeli strona - pomimo naruszenia przez sąd przepisów procesowych - wdała się w spór i podjęła adekwatne czynności w sprawie nie dochodzi do nieważności postępowania (zob. m.in. wyroki SN z 14 maja 1966 r., III PRN 23/66, OSNCp 1967, nr 5, poz. 84, i z 10 lutego 1998 r., I CKN 524/97).

W judykaturze Sądu Najwyższego wyrażony został pogląd, według którego zaniechanie przez sąd nadania biegu pismu zawierającemu zmianę pozwu, tak jak pierwotnemu pozwowi nie musi automatycznie oznaczać nieważności postępowania. Wskazuje się również, że rozstrzygnięcie przez sąd o żądaniu zgłoszonym w piśmie obejmującym rozszerzenie powództwa, doręczonym pozwanemu bezpośrednio, zgodnie z art. 132 § 1 k.p.c. jest jedynie uchybieniem

zasadzie oficjalności doręczeń (zob. postanowienia SN: z 29 listopada 2023 r., III CZ 77/23, OSNC 2024, nr 4, poz. 46; z 15 stycznia 2025 r., III CZ 225/24). Powyższe orzeczenia zapadły jednak w odmiennych okolicznościach faktycznych aniżeli w niniejszej sprawie (powoływanie się przez pozwanego w toku postępowania na nedoręczone mu pismo zmieniające powództwo i bezpośrednie doręczenie przez powoda tego rodzaju pisma). W okolicznościach niniejszej sprawy tego rodzaju okoliczności nie zachodziły. Brak jest podstaw do twierdzenia, że treść pisma zmieniającego powództwo była pozwanemu znana. W szczególności odpis tego pisma nie został mu doręczony bezpośrednio przez powoda. Pozwany w zakresie dotyczącym zmienionego powództwa nie wdał się również w spór (zob. k- 438 akt sprawy).

Uchybienie sądu polegające na nedoręczeniu odpisu pisma zmieniającego powództwo, jeżeli do dnia zamknięcia rozprawy jego treść nie była pozwanemu znana, pozbawia go możliwości obrony swych praw i powoduje nieważność postępowania. Zapoznanie się z aktami sprawy jest prawem strony a nie jej obowiązkiem i nieskorzystanie z tego prawa nie może skutkować obciążaniem jej negatywnymi skutkami zaniechań ze strony sądu. Sama tylko możliwość powzięcia w ten sposób wiedzy o zmianie powództwa nie usuwa skutków nieprzestrzegania przez sąd ustawy procesowej gwarantującej stronie możliwość obrony swych praw.

Pogląd, zgodnie z którym nieważność postępowania może wynikać z nedoręczenia pozwu stronie pozwanej, jeżeli pozwany został pozbawiony przez to możliwości obrony swych praw był już przy tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażany (zob. wyrok SN z 14 maja 1966 r., III PRN 23/66, OSNCP 1967, nr 5, poz. 84).

Dlatego trafnie przyjął Sąd drugiej instancji, iż w okolicznościach sprawy pozwany został pozbawiony możliwości obrony swych praw, co skutkowało nieważnością postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., oddalił zażalenie powódki jako pozbawione uzasadnionych podstaw.

O kosztach postępowania zażaleniowego nie rozstrzygano skoro obowiązek rozstrzygania przez sąd właściwy przy ponownym rozpoznaniu sprawy o kosztach postępowania zażaleniowego toczącego się przed Sądem Najwyższym wynika wprost z ustawy (zob. postanowienie SN z 8 listopada 2019 r., V CZ 50/19, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 18).

Maciej Kowalski

[SOP]

[r.g.]